

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KELİME GRUPLARI

Arzu Sema ERTANE BAYDAR*
Turgut BAYDAR**

Türk dilinin önemle üzerinde durulması gereken konularından biri de söz dizimidir.

Dilin tabii kurallarından biri olan tamlayan (belirten) ve tamlanan (belirtilen) ilişkisi, varlığını, söz diziminde daha kuvvetli bir biçimde hissettirmektedir. Cümlelerin bütün unsurları yüklem üzerine kurulmaktadır. Kısaca yüklem, cümlelerin gerekli ve en temel unsurudur. Bu unsur, ya çekimli bir fiil ya da “i-“ fiiliyle çekimlenmiş bir isimdir. Bir cümle için yüklem ve özne yeterlidir. Diğer unsurlar, cümlelerin yüklemine tamamlayıcıdır.

Kelime grupları da söz diziminde ağırlıklı olarak kullanılmakta ve ifadeye zenginlik kazandırmaktadır. Tabii yapıya uygun olarak kelime gruplarını oluşturan unsurların kendi içlerinde de bir tamlayan (belirten) ve tamlanan (belirtilen) ilişkisi mevcuttur.

Bu konuda yapılmış önemli çalışmalar olmasına rağmen, bu çalışmaların bazılarının ihtiyaca cevap verecek ve zihinlerdeki soru işaretlerini ortadan kaldıracak mahiyette olduklarını söyleyemeyiz. Özellikle, kelime gruplarının nasıl oluştuğu, grubu oluşturan kelimelerden hangisinin ana unsur, hangisinin yardımcı unsur olduğu, bu grupların cümlelerde ne tür görevler üstlenebildikleri ve bir kelime grubunun diğer kelime gruplarının yapılarında görevli bir eleman olarak nasıl kullanılabildiği, özetle, kelime gruplarının yüzeysel yapılarından daha çok derin yapılarını gösteren ve izah eden çalışmalar oldukça azdır.¹

İncelediğimiz eserlerde, araştırmacıların kelime grubunu tanımlamalarında terim birliği dışında büyük bir fark olmamasına rağmen, Türkiye Türkçesinde kaç tür kelime grubunun olduğu konusunda değişik görüşleri mevcuttu. Bu da dilimizde kaç çeşit kelime grubunun olduğu ve öğretimde bunların hangilerinin esas alınacağı gibi

* Atatürk Üniversitesi, Erzincan Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

** Erzincan Milli Piyango Anadolu Lisesi, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni.

¹ Burada, bilhassa Prof. Dr. Leylâ Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay., Ankara, 1991; Doç. Dr. İsmet Cemiloğlu, *On Dördüncü Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, TDK Yay., Ankara, 1994, gibi çalışmalar, bu sahada yapılmış değerli hizmetlerdir.

önemli problemleri karşımıza çıkarmaktaydı. Biz bu çalışmamızda, bize göre, kaç çeşit kelime grubunun olduğunu ortaya koymağa çalışacağız.

“Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları” konusunun işlenebilmesi için öncelikli olarak yapılması gereken iş, araştırmacıların kelime grubu hakkında neler söylediklerinin ve kaç çeşit kelime grubundan bahsettiklerinin ortaya çıkarılmasıydı. Biz de böyle yapıp kelime gruplarına çalışmalarında yer vermiş araştırmacıların eserlerini inceleyerek, bu araştırmacıların kelime grupları hakkında neler söylediklerini tespit ettikten sonra hangi noktalarda birleştiklerini belirledik. Yukarıda da belirttiğimiz gibi araştırmacıların kelime grubunu tanımlamalarında terim dışında büyük bir fark olmamasına rağmen, kelime grubu sayısında değişik görüşleri mevcuttu.

I. Tanımlar

Tek kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketlerin ifade edilebilmesi için birden fazla kelimenin belirli kurallar içinde yan yana gelmesiyle oluşan “kelime grubu”nun bugüne kadar değişik tanımları yapılmıştır.

Jean Deny, *Türk Dili Grameri*'nde kelime grupları hakkında şunları söylemektedir: “Kelimelerin şekil bakımından olduğu gibi, mantık bakımından da bir bütün vücuda getiren her topluluğuna, biz, kelime grubu adını vereceğiz. Bir kelime grubu mantık bakımından az çok tam bir mânâyı içine almış bulunur. Şekil veya morfoloji bakımından ise esas itibariyle tek bir kelimedenden ibaret imiş gibi insiraf hâllerini alabilir.”²

Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*'nde kelime grubunu, “Birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir.”³ şeklinde tanımlamıştır.

Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*'nde kelime gruplarını “belirtme öbekleri” diye isimlendirerek, kelime gruplarıyla ilgili olarak, “Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri (groupe de mot) diyoruz. Kimi kelime öbekleri sadece kavramları daha yakından belirtmeğe yararlar.”⁴ demektedir.

Dr. M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*'nde kelime gruplarını “belirtme grupları” diye isimlendirerek bunları, “Birden ziyade kelimedenden meydana geldiği hâlde, cümledeki görevi bakımından bir tek kelimedenden farksız olan, gerektiği taktirde yine

² Jean Deny, *Türk Dili Grameri*, Tercüme: Ali Ulvi Elöve, İstanbul, 1943, s.709.

³ Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yay.(18. baskı), İstanbul, 1989, s.353.

⁴ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay. (4. baskı), Ankara, 1995, s.496.

bir kelime imiş gibi çekim eki alabilen isim soyundan kelimelerin teşkil ettiği bileşik sözlere belirtme (tâyin) grupları diyoruz.”⁵ şeklinde tarif eder.

Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*’nde “yargısız anlatımlar” dediği kelime grupları hakkında şunları söylemektedir: “Yargısız anlatımlar, yargılı anlatımlara çeşitli yönlerden yardımcı olurlar. Yargısız anlatımlar en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birliklerdir. Yargı bildirmeyen bu birlikler, anlatımlar ya kalıplaşmamış sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır ya da kalıplaşmış sözcüklerden kurulan birleşik sözcükler, deyimler veya ikilemelerdir.”⁶

Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, “Kelime Grupları ve Kuralları” isimli makalesinde ise şunları ifade etmektedir: “Kelime grupları (Groupe de mots, Kelime birlikleri), kavramları en verimli şekilde dile getirmek için başvuru kolaylıklardır.”⁷ Yazar, bu makalede her dilin kendine göre kelime gruplarının olduğunu, bir dilde, bir kelime grubu için yapılan tanımın öteki dile uymayabileceğini de belirtmiştir.⁸

Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*’nde kelime gruplarını ayrı bir başlıkta incelememiş, “İsim Takımları” bölümünde konuyla ilgili olarak şöyle demiştir: “Türkçede kelimelerin öbekleşmesindeki temel kural şudur: Önce yardımcı, sonra ana öge.”⁹

Mazhar Kükey, *Türkçenin Sözdizimi*’nde, “sözcük öbekleri” dediği kelime grupları hakkında şunları söylemektedir: “Birden çok sözcüğü içine alan, anlamında ve yapısında bir bütünlük bulunan, tümcede bir tek sözcük gibi iş gören; tümceden küçük, sözcükten büyük, anlamlı geniş dil birliğine “sözcük öbeği” adı verilir. Sözcükler, ek alarak ya da eksiz olarak birbirine bağlanma yolu ile sözcük öbeklerini oluştururlar.”¹⁰

Rasim Şimşek, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*’nde kelime gruplarını “belirtme öbekleri” olarak isimlendirdikten sonra, şu görüşlere yer verir: “Sözcüklerin ikinci tür öbeklenmesi, kavramlar-arası ilişkilere dayanır. Burada adsoyul sözcükler, bir yüklem olmaksızın, doğrudan doğruya kendi aralarında ilişki içine girerler. Sözcüklerin bu tür ilişkisinden *belirtme öbeği* adı verilen *yargısız anlatımlar* doğar. Yargısız anlatımlar, sözdiziminin alt-birimini oluşturur. Belirtme öbekleri, yargı

⁵ Dr. M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Güzel İstanbul Matbaası, İstanbul, 1963, s.115.

⁶ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yay., Ankara, 1972, s.2.

⁷ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, “Kelime Grupları ve Kuralları”, TDAY-Belleten (1963), 1988, s.203- 244.

⁸ agm, s.203.

⁹ Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi (4. baskı) İstanbul, 1992, s.114.

¹⁰ Mazhar Kükey, *Türkçenin Sözdizimi*, Kardeş Matbaası, Ankara, 1975, s.3.

bildirmez. Bu dil birimlerinin ortak işlevi, *kavramları* açıp genişleterek *belli etmek'tir*.”¹¹

Prof. Dr. Leylâ Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*'nde kelime grubunu, “Bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu veya bir hareketi karşılamak üzere, belirli kurallar içinde yan yana gelen kelimeler topluluğudur. Türkçede varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketler, kelime ve kelime grupları ile karşılanır. İki dil birliği arasındaki fark, kelime grubunun bir kelimeler topluluğu oluşudur.”¹² diye tanımlamıştır.

Ahmet Beserek, *Türkçede Cümle Yapısı*'nda kelime grupları hakkında şunları söylemektedir: “Birden fazla kelimenin çeşitli faktörler vasıtasıyla bir araya gelmesi, bir bütün oluşturması kelime gruplarını meydana getirir. Kelime gruplarının en ehemmiyetli fonksiyonu, bir kelimeymiş gibi işlem görmesidir. Çünkü; kelime grupları bir cümle içerisinde bir blok, bir unsur oluştururlar. Kelime grupları bilinmeden cümlenin tahlil edilmesi zordur. Cümle konusunu da anlayabilmek için kelime gruplarını anlamak gerekmektedir.

Kelimeler yan yana gelirken birtakım vazifeler üstlenirler. Aynı zamanda kelimelerin grup oluşturabilmesinin belirli ölçüleri vardır. Bu ölçüler, kelime gruplarının çeşitlerini gösterirler.”¹³

Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*'nde bu grupları “sözcük öbekleri” diye isimlendirerek ayrı bir başlıkta ele almış, fakat detaylı bir açıklama yapmamıştır. Yazar, kelime grupları hakkında şu kısa hükümü vermektedir: “Bir öbekteki en önemli sözcük, daima son sözcüktür. Dolayısıyla öbeğin kurucusu bu son sözcüktür. Öbekler, bu kurucu sözcüğün türüne göre ad alırlar.”¹⁴

Aynı yazarın *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*'nde kelime grupları “öbek” olarak isimlendirilerek, bu gruplar “Son sözcüğü eylem, ad, ilgeç ya da belirteç olan ve tümcenin kurulmasında görev alan dizim.” şeklinde tanımlanmıştır.¹⁵

Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*'nde kelime grubunu “Cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük

¹¹ Rasim Şimşek, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Trabzon, 1987, s.321.

¹² Prof. Dr. Leylâ Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay., Ankara, 1991, s.3.

¹³ Ahmet Beserek, *Türkçede Cümle Yapısı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1991, s.28.

¹⁴ Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1990, s.334.

¹⁵ Nurettin Koç, *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1992, s.200.

dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu.”¹⁶ şeklinde tarif eder.

Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi*'nde “birlik” olarak isimlendirdiği kelime grupları hakkında şöyle demektedir: “Her sözcük ya da dilsel simge, başka sözcüklerle belli kurallar uyarınca ilişki içindedir. Bu kurallar belli bir dizge oluşturur. ... Birlikler, Türkçenin yargısız anlatım olanaklarıdır. Sözcükten türemeye geçiş evresidir. Türkçenin dil kuralları içinde oluşan birimlerdir. Kimileyin tümceye yakın bir anlam taşırlar. Yan tümce işlevi görürler. Sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır.”¹⁷

Prof. Dr. K. Yavuz, Prof. Dr. K. Yetiş, Prof. Dr. N. Birinci, *Türk Dili ve Kompozisyon* isimli eserde bu grupları şu şekilde tanımlamışlardır: “Birden fazla kelimededen oluşan yapı ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümlede bir bütün olarak ele alınan dil birliğine kelime grubu denir. Kelime grubu tek nesneyi veya hareketi karşıladığı için cümlelere bir bütün hâlinde katılır ve tek bir kelime gibi çekim görür. Sonuna gelen işletme eki bütün bir grubu içine alır. Kelime grupları belirtme gruplarıdır. Bu bakımdan kelime gruplarında genellikle; belirten-belirtilen, tamlayan-tamlanan, bağlı olan-bağlı olunan ve asıl-yardımcı şeklinde iki öge vardır.”¹⁸

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi Türkçemizin en büyük problemlerinden olan terim karmaşası, kelime grupları bahsinde de karşımıza çıkmaktadır. İncelediğimiz kitaplarda bu gruplar, yazarlar tarafından “belirtme öbekleri, yargısız anlatımlar, birlik, sözcük öbekleri, kelime grupları ve belirtme grupları” olarak isimlendirilmiştir. Hatta aynı yazarın farklı kitaplarında dahi terim birliği yoktur.¹⁹ Bu konunun isimlendirilmesinin de bir terim karmaşasına yol açmaması için TDK Yayınları arasında çıkan Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın *Gramer Terimleri Sözlüğü*'nde kullandığı gibi “kelime grubu” denilmesi uygun olur kanaatindeyiz.

Terim karmaşasına rağmen eserlerini incelediğimiz yazarların kelime grupları ile ilgili olarak söylediklerinde genel olarak bir paralellik vardır. Yazarların kelime gruplarını tanımlamalarından şu ortak görüşler ortaya çıkmaktadır:

¹⁶ Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 1992, s.100.

¹⁷ Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi*, Cem Yay., İst., 1995, s.139.

¹⁸ Prof. Dr. K. Yavuz, Prof. Dr. K. Yetiş, Prof. Dr. N. Birinci, *Türk Dili ve Kompozisyon*, Bayrak Yay., İstanbul, 1996, s.144.

¹⁹ bk. Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1990, s.334 - *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1992, s.200.

I. Kelime grupları birden fazla kelimedenden meydana gelir. Bunlar, kavramlar arasında ilişki kurmak, bir niteliği, bir durumu, bir kavramı veya bir hareketi karşılamak üzere belirli kurallar içinde yan yana gelirler.

II. Kelime grupları yargı bildirmezler.

III. Kelime grupları, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören, gerektiği takdirde çekim eki alabilen ve cümlede tek bir kelime gibi vazife gören bir dil birliğidir.

IV. Türkçenin cümle yapısında olduğu gibi, kelime grubunda da asıl unsur - birleşik fiil, edat grubu ve unvan grubu dışında- yardımcı unsurdan sonra gelmektedir.

Muhtelif araştırmacıların kelime grupları ile ilgili yapmış oldukları tanımları yukarıda sıralayıp, terim dışında ortak noktalarda birleştiklerini söyledikten sonra, Dr. M. Kaya Bilgegil'in *Türkçe Dilbilgisi*'nde belirttiği "*isim* soyundan kelimelerin teşkil ettiği bileşik sözlere belirtme (tâyin) grupları diyoruz"²⁰ ve Rasim Şimşek'in *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*'nde "Burada *adsoylu* sözcükler bir yüklem olmaksızın, doğrudan doğruya kendi aralarında ilişki içine girerler."²¹ görüşlerine katılmadığımızı ifade edelim. Çünkü, Türkçemizde isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu ve zarf-fiil grubu -her ne kadar bu iki yazarın kitaplarında yer almamış olsa da- gibi kelime grupları vardır. Bunlarda da ana unsur isim-fiil, sıfat-fiil ya da zarf-fiil'dir. Bu kelimeler de fiil soyundandır. Bu bakımdan "*isim* soyundan kelimelerin teşkil ettiği birleşik sözlere belirtme grubu diyoruz" ve "burada *adsoylu* sözcükler bir yüklem olmaksızın, doğrudan doğruya kendi aralarında ilişki içine girerler" şeklindeki görüşler bize göre doğru değildir. Kelime gruplarını incelediğimiz bu kitapların yanı sıra kimi gramer kitaplarında ise bu konuya yazarları tarafından gerektiği kadar yer verilmemiştir.²² İlgili konuya bu çalışmalardan birkaçında yeri geldikçe değinilmiş, birkaçında ise hiç değinilmemiştir. Bu arada Yard. Doç. Dr. Halil İbrahim Usta'nın "Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları İle İlgili Bir Sınıflandırma"²³ isimli makalesinde kelime grupları ile ilgili yapmış olduğu tasnif denemesine katıldığımızı da belirttikten sonra "Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları" bölümüne geçiyoruz.

²⁰ bk. Dr. M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Ankara, 1963, s.115.

²¹ bk. Rasim Şimşek, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Trabzon, 1987, s.321.

²² Örneğin: Hikmet Dizdaroğlu *Tümcebilgisi*, TDK Yay. Ankara, 1976; T. Nejat Gencan, *Dilbilgisi*, İstanbul, 1962; N. Atabay - İ. Kutluk - S. Özel, *Sözcük Türleri*, TDK Yay. Ankara, 1983.; N. Atabay - S. Özel - A. Çam, *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, TDK Yay., Ankara, 1981.; Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, *Türkçe El Kitabı*, Kayseri, 1994.

²³ bk: Yard. Doç. Dr. Halil İbrahim Usta, "Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları İle İlgili Bir Sınıflandırma", *Türk Dili*, S.: 579, Mart 2000, s.209-216.

II. Türkiye Türkçesindeki Kelime Gruplarına Toplu Bir Bakış

İncelediğimiz eserlerde kelime gruplarının sayısı birbirinden farklıdır. Bu da dilimizde kaç tane kelime grubunun olduğu ve öğretimde bunların hangilerinin esas alınacağı gibi problemleri karşımıza çıkarmaktadır.

Öncelikle kelime gruplarını tanımlamada kullandığımız yöntemle, muhtelif yazarlarımızın kelime gruplarını kaçta ayırdıkları üzerinde teker teker durarak, sonunda, bize göre Türkçemizde bulunan kelime gruplarını örneklerle ortaya koymağa çalışacağız.

Jean Deny, *Türk Dili Grameri*'nde, kelime gruplarını “determinatif gruplar, appositionnel gruplar, complement regimeden yapılan gruplar”²⁴ olmak üzere üç ana bölüme ayırmıştır.

Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*'nde “tekrarlar (aynen tekrarlar, eş mânâlı tekrarlar, zıt mânâlı tekrarlar, ilâveli tekrarlar), bağlama grubu, sıfat tamlaması, iyelik grubu ve isim tamlaması, âitlik grubu, birleşik isim, birleşik fiil (isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller), ünvan grubu, ünlem grubu, sayı grubu, edat grubu, isnat grubu, genitif grubu, datif grubu, lokatif grubu, ablatif grubu, fiil grubu, partisip grubu, gerundium grubu ve kısaltma grupları”²⁵ olmak üzere kelime gruplarını yirmiye ayırmıştır.

Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*'nde “belirtme öbekleri” ismi altında incelediği kelime gruplarını “ad takımları, sıfat takımları, zarf öbekleri, takı öbekleri, çekim öbekleri (isim öbekleri, fiil öbekleri), bağlam öbekleri, yaşama takımları (san öbekleri, ayama ve soyadı öbekleri, künye ve mahlas), katma öbekler (ünlem öbekleri, saplama öbekleri)”²⁶ olmak üzere sekiz bölümde incelemiştir.

Dr. M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*'nde “belirtme grupları” olarak isimlendirdiği kelime gruplarını “isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, bağlaç grupları, zarf grupları, isim grupları, edat grupları, ikizleme ve ünlem grupları”²⁷ olmak üzere sekiz başlık altında incelemiştir.

Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*'nde “yargısız anlatımlar” olarak isimlendirdiği kelime gruplarını, “yargısız anlatımların kalıplaşmamış

²⁴ bk: Jean Deny, *Türk Dili Grameri*, Tercüme: Ali Ulvi Elöve, İstanbul, 1943, s.711-772.

²⁵ bk: Prof. Dr. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yay. (18. baskı), İstanbul, 1989, s.355-375.

²⁶ bk: Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay. (4. baskı), Ankara, 1995, s.498-519.

²⁷ bk: Dr. M. Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Güzel İstanbul Matbaası, İstanbul, 1963, s.116-162.

olanları ve kalıplaşmış olanları” olmak üzere ikiye ayırmıştır. “Yargısız anlatımların kalıplaşmamış olanları”na [ad tamlaması, (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama, takısız tamlama), adil tamlaması, sıfat tamlaması, zincirleme sıfat tamlaması, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, çıkmalı tamlama, kalmalı tamlama, yönelmeli tamlama, ilgeçli tamlama, bağlaçlı tamlama, zincirleme ad tamlaması, karma tamlama, girişik tamlama]yı alırken, “yargısız anlatımların kalıplaşmış olanları”na da, “birleşik sözcükleri” ve “ikilemeleri”²⁸ almıştır. Bu şekliyle yazar kelime gruplarını üç ana başlık altında incelemiştir.

Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*’nde, “isim takımları, sıfat takımı ve birleşik fiiller”den bahsetmekle birlikte, diğer kelime gruplarına yer vermemektedir.²⁹

Mazhar Kükey, *Türkçenin Sözdizimi*’nde, “sözcük öbekleri” dediği kelime gruplarını, “ikilemeler, bağlama öbeği, iyelik öbeği, ad tamlaması (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama, zincirleme tamlama), sıfat tamlaması, ilgeç öbeği, ünlem öbeği, ünvan öbeği, sayı öbeği, yükleme öbeği, -i’li sözcük öbeği (akkuzatif öbeği), -e’li sözcük öbeği (datif öbeği), -de’li sözcük öbeği (lokatif öbeği), -den’li sözcük öbeği (ablative öbeği), belirteç öbeği”³⁰ şeklinde on beş başlıkta sınıflandırmıştır.

Rasim Şimşek, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*’nde, “belirtme öbekleri” dediği kelime gruplarını “iyelik öbekleri [ad takımı (belirtili ad takımı, belirtisiz ad takımı, adil takımı)], niteleme öbekleri (ön ad takımı, sayı öbeği, san öbeği, belirteç öbeği), çekim öbekleri [ad öbekleri (yönelmeli ad öbeği, kalmalı ad öbeği, çıkmalı ad öbeği, belirtmeli ad öbeği, katımlı ad öbeği, iyelikli ad öbeği, başka ad öbekleri), eylem öbekleri, ilgeç öbekleri], ikileme, bağlaç öbekleri, ünlem öbeği”³¹ olmak üzere altı ana bölümde değerlendirmektedir.

Prof. Dr. Leylâ Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*’nde; “isim tamlaması (belirli isim tamlaması, belirsiz isim tamlaması), sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, isim-fiil grubu, tekrar grubu (unsurları aynı olan tekrar grubu, unsurları yakın anlamlı olan tekrar grubu, unsurları zıt anlamlı olan tekrar grubu), edat grubu, bağlama grubu, ünvan grubu, birleşik isim, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil (bir isim unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, bir fiil unsuru ile bir yardımcı fiilden kurulan birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış birleşik fiiller), kısaltma grupları (isnat grubu, yükleme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu)”³² olmak üzere on dört kelime grubundan bahsetmektedir.

²⁸ bk: Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*, YDK Yay., Ankara, 1972, s.11-51.

²⁹ bk: Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi (4. baskı) İstanbul, 1992, s.114-144-228.

³⁰ bk: Mazhar Kükey, *Türkçenin Sözdizimi*, Kardeş Matbaası, Ankara, 1975, s.3-40.

³¹ bk. Rasim Şimşek, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Trabzon, 1987, s.322-400.

³² bk. Prof. Dr. Leylâ Karahan, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay., Ankara, 1991, s.5-40.

Ahmet Beserek, *Türkçede Cümle Yapısı*'nda, kelime gruplarını "isim tamlaması, sıfat tamlaması, isim grupları, edat grubu, unvan grubu, zarf grubu, tekrarlar (ikilemeler), ünlem grubu, bağlaç grupları" olmak üzere dokuz başlık altında toplamıştır.³³

Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*'nde, "sözcük öbekleri" olarak isimlendirdiği kelime gruplarını "eylem öbeği, ad öbeği [ad tamlaması (belirtili ad tamlaması, belirtisiz ad tamlaması, eksiz (takısız) ad tamlaması, zincirleme ad tamlaması), adıl tamlaması, ön ad (sıfat) tamlaması, ad durumu ekleriyle kurulmuş tamlamalar (-dan (-den) ekiyle yapılan tamlama, -da (-de) ekiyle yapılan tamlama, -a (-e) ekiyle yapılan tamlama), ilgeçli tamlama, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, bağlaçlı tamlama, ilgi ekiyle yapılan tamlama, ünlemlili tamlama, eylemsili tamlama, eylemli tamlama], belirteç öbeği, ilgeç öbeği"³⁴ olmak üzere dört bölümde incelemiştir.

Aynı yazar *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*'nde kelime gruplarını "öbek" olarak isimlendirerek bunları "eylem öbeği, ad öbeği, ilgeç öbeği ve belirteç öbeği"³⁵ olmak üzere dört gruba ayırmıştır.

Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*'nde "isim tamlaması (belirli isim tamlaması, belirsiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması), sıfat tamlaması (zincirleme sıfat tamlaması), sıfat-fiil grubu, ikileme, edat grubu, bağlaç grubu, ünvan grubu, birleşik fiil, birleşik isim"³⁶ olmak üzere dokuz kelime grubuna işaret etmiştir.

Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi*'nde kelime gruplarını "birlik" olarak isimlendirerek, bunları "ad tamlaması (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama), sıfat tamlaması, ikileme, ilgi birliği, ilgeç birliği, eylem birliği, eylemlilik birliği, ortaç birliği, ulaç birliği, san birliği, sayı birliği, ünlem birliği, bağlama birliği ve kısaltma birliği"³⁷ olarak on dört bölümde incelemiştir.

Prof. Dr. K. Yavuz, Prof. Dr. K. Yetiş, Prof. Dr. N. Birinci, *Türk Dili ve Kompozisyon*'da kelime gruplarını, "isim tamlaması (belirli isim tamlaması, belirsiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması), sıfat tamlaması, tekrar grubu, aitlik grubu, edat grubu, birleşik fiil (bir isme yardımcı fiil getirilerek yapılan birleşik fiiller, bir fiile yardımcı fiil getirilerek yapılan birleşik fiiller, anlamca kaynaşmış,

³³ bk. Ahmet Beserek, *Türkçede Cümle Yapısı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1991, s.28-31.

³⁴ bk. Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1990, s.334-357.

³⁵ bk. Nurettin Koç, *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1992, s.200.

³⁶ bk. Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 1992, İlgili maddeler.

³⁷ bk. Fuat Bozkurt, *Türkiye Türkçesi*, Cem Yay., İstanbul, 1995, s.141-157.

deyimleşmiş birleşik fiiller), isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, unvan grubu, sayı grubu, ünlem grubu, bağlama grubu, kısaltma grubu”³⁸ olmak üzere on dört başlıkta toplanmışlardır.

Emine Gürsoy-Naskali,*Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu*’nda, kelime gruplarına yer verip, bu grupları “isim tamlaması (belirli isim tamlaması, belirsiz isim tamlaması), sıfat tamlaması, ikizleşme, edat grubu, birleşik isim ve birleşik fiil”³⁹ olmak üzere altı maddede toplamıştır.

İncelediğimiz eserlerin hemen hepsinde kelime gruplarına yer verilmiş ve bu gruplar örneklendirilmiştir. Hemen belirtelim ki, bu gruplar isimlendirilirken de büyük bir terim karmaşası yaşandığı görülmektedir. Örnek olarak “isim tamlaması”nın değişik yazarlarca nasıl isimlendirildiğini dikkatlere sunuyoruz: M. Ergin, L. Karahan, Z. Korkmaz, Ahmet Beserek ve K. Yavuz - K. Yetiş - N. Birinci “isim tamlaması”; T. Banguoğlu ve R. Şimşek “ad takımı”; V. Hatiboğlu, M. Kükey, N. Koç ve F. Bozkurt “ad tamlaması”; Haydar Ediskun “isim takımı”⁴⁰. Bize göre kelime gruplarının isimlendirilmesinde Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’ın *Grammer Terimleri Sözlüğü*’ne uyulmalı, bu sözlükte olmayan kelime gruplarının isimlendirilmesinde de en yaygın kullanımlar esas alınmalıdır. Böylelikle, en azından bu konuda terim birliği sağlanabilecektir.

Yukarıda bahsedilen kitaplardaki söz konusu kelime gruplarını tek tek tespit edince aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

(Tablodaki sıralama, incelediğimiz kitapların yazarlarının soyadlarına göredir.)

³⁸ bk. Prof. Dr. K. Yavuz, Prof. Dr. K. Yetiş, Prof. Dr. N. Birinci, *Türk Dili ve Kompozisyon*, Bayrak Yay., İstanbul, 1996, s.145-149.

³⁹ bk. Emine Gürsoy-Naskali,*Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu*, TDK Yay., Ankara, 1997, ilgili maddeler.

⁴⁰ bk: İsmi verilen yazarların kitaplarındaki ilgili bölümler.

	İsim Tam-laması	Sıfat Tam-laması	Sıfat -Fiil Grubu	Zarf - Fiil Grubu	İsim - Fiil Grubu	Ünlem Grubu	Birleşik İsim	Zarf Grubu	Edat Grubu	Unvan Grubu	Birleşik Fiil	Tekrar Grubu	Bağlama Grubu	Sayı Grubu	Kısaltma grupları
N. Atabay-İ.Kutluk-S.Özel	Ad Tam-laması	Sıfat Tam-laması													
T. Banoglu	Ad Takımları	Sıfat Takımları			Ünlem Öbekleri	Soyadı Öbeği	Zarf Öbekleri	Takı Öbekleri	San Öbekleri				Bağlama Öbekleri		Çekim öbekleri
A. Beserek	İsim Tam-laması	Sıfat Tam-laması			Ünlem Grubu		Zarf Grubu	Edat Grubu	Unvan Grubu			Tekrarlar	Bağlama Grupları		İsim Grupları
K. Bilge	İsim Tam-laması	Sıfat Tam-laması			Ünlem Grupları		Zarf Grupları	Edat Grupları				İkizleme	Bağlama Grupları		İsim Grupları
F. Bozkurt	Ad Tam-laması	Sıfat Tam-laması	Ortaç Birliği	Ulaç Birliği	Eylemlilik Birliği	Ünlem Birliği		İlgeç Birliği	San Birliği	Eylemlilik Birliği	İkizleme	Bağlama Birliği	Sayı Birliği	kısaltma birliği	
J. Deny	Terkib-i İzzafî	Terkib-i Tavsiî													
H. Edis-kun	İsim Takımları	Sıfat Takımları									Birleşik Fiiller				
M. Ergin	İsim Tam-laması	Sıfat Tam-laması	Partisip Grubu	Gerundium Grubu	Fiil Grubu	Ünlem Grubu	Birleşik İsim		Edat Grubu	Unvan Grubu	Birleşik Fiil	Tekrarlar	Bağlama Grubu	Sayı Grubu	kısaltma Grupları
E. G. Nas-kali	İsim Tam-laması	Sıfat Tam-laması					Birleşik İsim		Edat Grubu		Birleşik Fiil	İkizleme			
V. Hacıboğulu	Ad Tam-laması	Sıfat Tam-laması									Birleşmiş Eylemler	İkizleme			

L. Karahan	İsim Tamlaması	Sıfat Tamlaması	Sıfat -Fiil Grubu	Zarf -Fiil Grubu	İsim -Fiil Grubu	Ünlem Grubu	Birleşik İsim		Edat Grubu	Unvan Grubu	Birleşik Fiil	Tezai Grubu	Bağlama Grubu	Sayı Grubu	kısaltma Grupları
N. Koç (Yeni Dilbil.)	Ad Tamlaması	Ön Ad Tamlaması						Belirteç Öbeği	İlgeç Öbeği		Eylem Öbeği				
N. Koç (A. D. T. Sözlüğü)	Ad Tamlaması	Ön Ad Tamlaması						Belirteç Öbeği	İlgeç Öbeği		Eylem Öbeği				
Z. Koramaz	İsim Tamlaması	Sıfat Tamlaması	Sıfat -Fiil Grubu				Birleşik İsim		Edat Grubu	Unvan Grubu	Birleşik Fiil	İkileme	Bağlama Grubu		
M. Küçük	Ad Tamlaması	Sıfat Tamlaması				Ünlem Öbeği		Belirteç Öbeği	İlgeç Öbeği	Unvan Öbeği		İkileme	Bağlama Öbeği	Sayı Öbeği	kısaltma Grupları
R. Şimşek	Ad Takımı	Ön Ad Takımı				Ünlem Öbeği		Belirteç Öbeği	İlgeç Öbeği	San Öbeği	Eylem Öbeği	İkileme	Bağlama Öbeği	Sayı Öbeği	Çekim Öbekleri
K. Yavuz-K. Yetiş-N. Birinci	İsim Tamlaması	Sıfat Tamlaması	Sıfat -Fiil Grubu	Zarf -Fiil Grubu	İsim -Fiil Grubu	Ünlem Grubu			Edat Grubu	Unvan Grubu	Birleşik Fiil	Tezai Grubu	Bağlama Grubu	Sayı Grubu	kısaltma Grupları

Yukarıdaki tabloda hangi yazarın, eserinde kaç tür kelime grubundan bahsettiği ve söz konusu grubu hangi terimle karşıladığı belirlenmiştir. Böylece, çalışmamıza esas olan kelime grupları daha net olarak dikkatlere sunulmuştur.

Şimdi "Türkiye Türkçesinde kaç tane kelime grubu vardır?" sorusunun cevabına geçiyoruz. İncelediğimiz kaynak eserlerde birbirinden farklı olarak birçok kelime grubundan bahsedilmektedir. Biz, bu eserlerden Prof. Dr. Leylâ Karahan'ın *Türkçede Söz Dizimi* isimli kitabındaki kelime gruplarının doğru olarak tespit edildiğini düşünerek, bu kitabı örnek aldık. Bu kitaptaki kelime gruplarına ek olarak "zarf grubu"na da çalışmamızda yer verdik. *Türkçede Söz Dizimi*'nde geçen "ön dört" kelime grubuna "zarf grubu"nu da ekleyerek bunları örneklendirdik.

Örneklerimizi Reşat Nuri Güntekin'in "Çalı Kuşu" isimli romanından verdik. Örneklerdeki ilk numara sayfayı ikinci numara paragrafı göstermektedir.

III. Kelime Grupları

1. İsim Tamlaması

1.1. Belirli İsim Tamlaması

Bir elimle de kalemimi ağzıma sokuyor, ısıra ısıra dişlerimin arasında döndürüyordum. (6/4)

Ben de umulmaz ve affedilmez bir vefasızlıkla onun sevgisine mukabele edivermiştim. (9/5)

1.2. Belirsiz İsim Tamlaması

Fransızca muallimimiz Sör Aleksi bir gün bize yazı vazifesi vermişti. (5/1)

Akşam üstü babamı karşılamak için aşağı indik. (11/13)

1.3. Tamlayanı İlgi Hâli Eki Yerine -dan / -den Çıkma Hâli Eki (-dan / -den Tamlayan Eki) Alan İsim Tamlaması

Bu tür tamlamaların tamlanan unsurları birer belgisiz sözcüktür. Bu yapıdaki tamlamaların tamlayanları ilgi hâli eki yerine -dan / -den çıkma hâli eki almaktadır.

Sonra köylerden birinde Fatma diye kimsesiz bir Arap kadını bulmuşlar. (8/4)

Talebeler dağıldı, hocalardan birçoğu tatil aylarını geçirmeğe başka yerlere gitti. (227/1)

Bu bölüme takısız (eksiz), zincirleme ve karma gibi isim tamlamalarını alan yazarlar da vardır.

Takısız (eksiz) isim tamlamasına verilen "*taş köprü, demir kapı, baş köşe, cam kavanoz, yedinci kat, bayan yolcu*"⁴¹ gibi örnekler "isim tamlaması" değil, aslında birer "sıfat tamlaması"dır.⁴²

⁴¹ bk. Takısız (eksiz) isim tamlamasına ve verilen örneklere: Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yay., Ankara, 1972, s.18-21. ; N. Atabay - İ. Kutluk - S. Özel, *Sözcük Türleri*, TDK Yay., Ankara, 1983, s.56-57.; Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1990, s.346-347.

⁴² Eski Türkçede *İrk Bitig* 'Fal Kitap', *Yinçü Ögüz* 'İnci İrmak', *Tabgaç bodun* 'Çin millet' gibi az sayıdaki örneklerde takısız (eksiz) isim tamlaması vardı. Fakat günümüzde bu tür tamlamalar kullanılmamaktadır.

Zincirleme isim tamlamasına verilen örneklerin de “*dübbilgisi kitabının kabı, okulun bahçe kapısı, gece bekçisinin kontrol saati, plânlama dairesi uzmanlarının önerileri*”⁴³ dikkatli bakınca “zincirleme isim tamlaması” olmadıkları, birer “belirli isim tamlaması” oldukları görülecektir. Bu tür tamlamaların ya tamlayanları ya tamlananları ya da hem tamlayanları hem de tamlananları birer isim tamlamasıdır. Böyle bir kuruluştaki ikiden ziyade ismin bulunduğu düşünülmemelidir. Zincirleme isim tamlamasına verilen yukarıdaki örneklerin birincisi ve sonuncusunun tamlayanları birer isim tamlamasıdır. Yine ikinci örneğin tamlananı bir isim tamlaması; üçüncü örneğin de hem tamlayanı hem tamlananı birer isim tamlamasıdır. Kelime grupları tek bir kelime gibi vazife gördüğüne göre, bu durumda, bu tür tamlamalarda ikiden ziyade isim unsurundan bahsedilemez. Zincirleme isim tamlaması diye söylenen tamlamalar aslında birer belirli isim tamlamalarıdır.

Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlunun “Ad tamlaması ile sıfat tamlamasının birlikte kullanıldığı tamlamaya karma tamlama denir: ‘*tok evin aç kedisi, güzel evin güzel kızı, yeşil köşkün lâmbası, evin güzel bahçesi*’ vb.”⁴⁴ ifadesine katılmadığımızı belirtelim. Tamlayanı, tamlananı ya da hem tamlayanı hem de tamlananı sıfat tamlaması olan tamlamalar “karma tamlama” değil, “isim tamlaması”dır. Verilen örneklerin ilk ikisinde belirli isim tamlamalarının hem tamlayanları hem tamlananları; üçüncü örneğin tamlayanı, dördüncü örneğin de tamlananı birer sıfat tamlamasıdır. Bu şekilde bakılınca, bu tür tamlamaların karma tamlama değil de isim tamlaması oldukları daha net görülmektedir.

2. Sıfat Tamlaması

2.1. Tamlayanı Niteleme Sıfatı Olan Sıfat Tamlaması

*Hüseyin, bazen de kışlada Anadolulu neferlere saz çaldırır, beni yine testi gibi tepesinin üstüne yerleştirip **garip** oyunlar oynardı.* (10/3)

*Fakat **zavallı** kadın, sıhhatçe hiç bana benzememiş.* (10/11)

2.2. Tamlayanı Belirtme Sıfatı Olan Sıfat Tamlaması

*Kendisi **her sabah** atla Musul’a iner, akşamları güneş battıktan sonra dönermiş.* (8/2)

*Hüseyin’le arkadaşlığımız **iki sene** sürdü.* (10/8)

⁴³ bk. Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1990, s.347.; Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi (4.baskı), İstanbul,1992, s.123.; Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay.(4.baskı), Ankara, 1995, s.338-339.; Prof. Dr.Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yay.,Ankara, 1972, s.33-34.; N. Atabay - İ. Kutluk - S. Özel, *Sözcük türleri*, TDK Yay., Ankara, 1983, s.57-58.

⁴⁴ bk. Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yay., Ankara, 1972, s.34.

2.3. Tamlayanı Sıfat-fiil Olan Sıfat Tamlaması

Geçen sene, bir hayli fedakârlıkla tamir ve tecdit ettik. (135/1)
Verilmiş sadakalarım varmış. (343/10)

2.4. Tamlayanı Birleşik Sıfat (Kelime Grubu) Olan Sıfat Tamlaması

Fakat onlar küçük gönüllü çocuklardı. (22/8)
Bu esnada kırmızı kuşaklı kâtip de sahnede göründü. (137/4)

3. Sıfat-Fiil Grubu

Fatma, yeni ölmüş çocuğundan boş kalan memesini ve kalbini bana vermiş...
 (8/4)

Ben, bu su âlemine o kadar alışmışım ki, tekrar Musul'a döndüğümüz vakit denizden çıkan balığa dönmüştüm. (8/7)

4. Zarf-Fiil Grubu

Akşam üstü, arabamız geciktiği için yaya olarak dönüyoruz. (59/11)
Müdire, bir şey söylemeden düşünüyordu. (257/5)

5. İsim-Fiil Grubu

Benimle başa çıkmak hakikaten imkânsızdı. (15/4)
Şu Kâmrân'la evlenmek galiba iyi bir iş olacaktı. (25/2)

6. Ünlem Grubu

A dostlar, bana neler oldu! (123/11)
Ey gelin hanım, yatma vakti geldi. (359/9)

7. Birleşik İsim

Bir nesnenin özel ismi olmak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur.

İki ve daha fazla kelime bütünü şahıs isimleri, birleşik isimdir. Birleşik isimlerin hepsi, özel isimdir.⁴⁵

⁴⁵ Bu konu tam netliğe kavuşmamıştır. Ancak, isimlendirme nasıl yapılırsa yapılsın bunların bir kelime grubu olduğu muhakkaktır. Çünkü, birden ziyade isim bir arada kullanılıyor ve

*Çalışkanlığı kadar oburluğu ile de meşhur sınıf arkadaşlarımdan **Mari Pırlantacıyan**, şekerlerimi iri beyaz dişleriyle yerken gizlemeğe muvaffak olamadığı bir haset ve hayranlıkla... (49/8)*

*Gazetecinin karısı benim eski sınıf arkadaşlarımdan **Kristiyan Varez**'di. (204/2)*

8. Zarf Grubu

Grup oluşturan zarflar, yalnızca, sıfatlarla zarfların anlamını güçlendirenlerdir.

*Nadide Hanımefendi Hastalar Tepesinin **en güzel** konağında oturur, her gün paşa babasının lândosu ve koç boynuzu gibi pala bıyıklı emir çavuşuyla mektebe gelir gider. (244/4)*

*İstedim ki çok, **pek çok** sevileyim, kendi sevdiğim kadar değilse bile ona yakın sevileyim. (325/3)*

9. Edat Grubu

*İlk senelerde **bir çöl çocuğu gibi** büyümüşüm. (8/5)*

*Hiç, **Cemile Hanım için** kapıcıya bir mektup bırakmışlar da. (219/6)*

10. Unvan Grubu

*Haydi küçük, **Kâmran ağabeye** yanaş. (70/7)*

***Nadide Hanım**, büyük ablasının bir tezkeresini getiriyordu. (245/2)*

11. Birleşik Fiil

11.1. Bir İsim Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiillerde isim unsuru başta, yardımcı fiil sonda bulunur. Yardımcı fiil, anlamı üzerinde bulunduran isim unsurunu fiilleştirir.

***Biz de Hüseyin**'le günde en aşağı, beş nöbet **kavgaya ederdik**. (10/5)*

***Gölge kaybolmuştu**. (47/7)*

11.2. Bir Fiil Unsuru İle Bir Yardımcı Fiilden Kurulan Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiillerde, ana fiil unsuru başta bulunur. Anlamı üzerinde bulunduran bu unsur, -a /-e, -ı / -i / -u / -ü, -ıp/ -ip / -up / -üp zarf-fiil eklerinden birini taşır.

Nihayet, günün yorgunluğundan ve zilli deflerle testi biçiminde dümbeleklerin verdiği sersemlikten, yine erkenden dadımın dizinde uyuyakaldım. (9/2)
Yavaş sallayver. (69/14)

11.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Bu birleşik fiiller, bir isim ve bir fiil unsurundan meydana gelir. İsim başta, fiil unsuru sonda bulunur. Unsurları biri veya hepsi, kendi sözlük anlamları dışında kullanılır. Bunların bir kısmı deyimleşmiştir.

Oltasına balık yaklaştığını gören bir balıkçı gibi baştan ayağa dikkat kesilmiştim. (32/5)
Kedi gibi kulak kabartarak durdum. (47/4)

12. Tekrar Grubu

12.1. Unsurları Aynı Olan Tekrar Grubu

*Filozofların, şairlerin yazı yazarken burunlarını kaşımak, çenelerinin derilerini çekiştirmek gibi **garip garip** huyları vardır ya... (6/5)*
*Gözlerimi **iri iri** açarak: (24/13)*

12.2. Unsurları Yakın Anlamlı Olan Tekrar Grubu

*Erkek akrabalar ve **konu komşu** tarafından ikide birde ballandırılan meziyetleri fena halde kanıma dokunuyordu. (23/2)*
*Deminden beri bir karış yeri dikinceye kadar parmağımı **delik deşik** etmiş olmama göre ben de yirmi, yirmi iki yaşlarında bir erkek... (24/7)*

12.3. Unsurları Zıt Anlamlı Olan Tekrar Grubu

***Aşağı yukarı** annelerimizin gelin oldukları, büyük annelerimizin “aman evde kalıyoruz” diye telâşla Eyüp’teki Niyet Kuyusuna koştukları yaş... (26/9)*
*Fakat, yaptığımız **az çok** bir rezaletti. (101/6)*

12.4. İlâveli Tekrarlar

*Fakat araya ezkaza bir erkek karışacak oldu mu yüzü değişiyor, sesi, kahkahaları, bakışları **bambaşka** oluyordu. (30/8)*
*Teyzelerim saçları, başları ağarmış **koskoca** kadınlardı. (31/2)*

13. Bağlama Grubu

Bu manzara, vapurda birçok kimselere kim bilir ne sefil ve acı görünmüştür. (12/5)

O, meşhur karga ile tilki masalındaki tilki gibi ağacın altında sinsi sinsi dolaşmağa başladı. (33/7)

14. Sayı Grubu

Bilmem kaç yıl önce bir muallimeye dam tamiri için iki yüz elli kuruş vermişler, onun senedi yokmuş. (200/2)

Bir sene üç yüz altmış beş gün. (229/1)

15. Kısaltma Grupları

Kelime grupları ve cümlelerden yıpranma ve kalıplaşma yoluyla ortaya çıkan gruplardır. Bu gruplar genellikle isim-fiil, sıfat-fiil veya zarf-fiil gruplarından kısalmış ve bunların bir kısmı kalıplaşmıştır.

İsnat, yükleme, yönelme, bulunma, çıkma ve vasıta grubu başlıkları altında incelediğimiz bu kısaltma gruplarının ortak özelliği, iki isim unsurundan meydana gelmeleri ve vurgunun ikinci unsur üzerinde bulunmasıdır.

a. İsnat Grubu

Perdeleri açık kalmış bir pencereden odaya soluk bir mehtap aydınlığı vurmıştu. (221/6)

Taşlıkta siyah çarşafı bir hanım geziniyordu; yüzü kapalı olduğu için tanımadım. (243/1)

b. Yükleme Grubu

Solakzadelerin bu küçük beyi hemen kırk beşi aşkın bir zattı. (261/13)

c. Yönelme Grubu

Bizim köşkte Neriman'a akran sayılacak kimse yoktu. (31/2)

Üç aya yakın bir zamandan beri İzmir'deyim. (271/1)

d. Bulunma Grubu

Pek binde bir içimde bir sevgi dalgası kabarcak olursa bu da ayrı bir felâketti. (16/2)

Muallimler, haftada bir gece mektepte nöbetçi kalıyorlar. (219/2)

e. Çıkma Grubu

Malûm ya, hayatta Allah bana teyzeden bol bir şey vermemiştir. (51/17)
Yeni arkadaşlar görünüşte fena insanlar değil, talebem yaşça bana yakın, hatta, zannederim, bir kısmı benden büyük, akıllı hanımlar. (209/2)

f. Vasıta Grubu

Yüzleri Fatma gibi dövmeli olduğu için bana dünya güzeli gibi görünen kadınlarla dolu bir evde beni kucaktan kucağa gezdiriyorlar, sonra Fatma'nın yanına oturtuyorlardı. (8/8)

Bahçeler arasında, yapraklarla örtülü ince yollardan birisine girerek yarım saat, üç çeyrek uzakta bir bağa götürdü. (259/15)

KAYNAKLAR

AKSAN, Prof. Dr. Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim 2*, TDK Yay., Ankara, 1980.

ATABAY, Neşe; ÖZEL, Sevgi; ÇAM, Ayfer, *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*, TDK Yay., Ankara, 1981.

ATABAY, Neşe; KUTLUK, Dr. İbrahim; ÖZEL, Sevgi, *Sözcük Türleri*, TDK Yay., Ankara, 1983.

BANGUOĞLU, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara, 1995, 4. Baskı.

BESEREK, Ahmet, *Türkçede Cümle Yapısı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1991.

BİLGEGİL, Dr. Kaya, *Türkçe Dilbilgisi*, Güzel İstanbul Matbaası, İstanbul, 1963.

BOZKURT, Fuat, *Türkiye Türkçesi*, Cem Yay., İstanbul, 1995.

CEMİLOĞLU, Doç. Dr. İsmet, *14. Yüzyıla Ait Bir Kısa-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, TDK Yay., Ankara, 1994

DENY, Jean, *Türk Dili Grameri*, Tercüme: Ali Ulvi Elöve, Maarif Vakfı Yay., İstanbul, 1943.

DİZDAROĞLU, Hikmet, *Tümcebilgisi*, TDK Yay., Ankara, 1976.

- EDİSKUN, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992, 4. Baskı.
- ERGİN, Prof. Dr. Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1989, 18. Baskı.
-*Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1994, 17. Baskı.
- GEMALMAZ, Prof. Dr. Efrasiyap, *Standart Türkiye Türkçesi İle İlgili Yazılar*, Erzurum, 1994.
- GENCAN, T. Nejat, *Dilbilgisi*, İstanbul, 1962.
- GÜLENSOY, Prof. Dr. Tuncer, *Türkçe El Kitabı I*, Kayseri, 1994.
- GÜNTEKİN, R. Nuri, *Çalı Kuşu*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1970, 16. Baskı.
- GÜRSOY-NASKALİ, Prof. Dr. Emine, *Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu*, TDK Yay., Ankara, 1997.
- HACIEMİNOĞLU, Dr. M. Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1984, 3. Baskı.
- HATİBOĞLU, Prof. Dr. Vecihe, *Türkçenin Sözdizimi*, TDK Yay., Ankara, 1972.
- "Kelime Grupları ve Kuralları", TDAY-Belleten (1963), 1988, Sayfa 203-244.
- HENGİRMEN, Mehmet, *Türkçe Dilbilgisi*, Engin Yayınevi, Ankara, 1997, 2. Baskı.
- KARAHAN, Prof. Dr. Leylâ, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yay., Ankara, 1991, 1. Baskı
- KOÇ, Nurettin, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1990.
- *Açıklamalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1992.
- KORKMAZ, Prof. Dr. Zeynep, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 1992.
- "Türkçede Birleşik Fiiller ve Anlam Kaymaları", Türk Dili, S.: 559, Temmuz 1998, Sayfa 3-14.
- KÜKEY, Mazhar, *Türkçenin Sözdizimi*, Kardeş Matbaası, Ankara, 1975.

ŞİMŞEK, Rasim, *Örneklerle Türkçe Sözdizimi*, Trabzon, 1987.

Türk Gramerinin Sorunları II, TDK Yay., Ankara, 1999.

USTA, Yard. Doç. Dr. H. İbrahim, “*Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları İle İlgili Bir Sınıflandırma*”, Türk Dili, S.: 579, Mart 2000, Sayfa 209-216.

YAMAN, Yard. Doç. Dr. Ertuğrul, *Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması*, TDK Yay., Ankara, 2000.

YAVUZ, Prof. Dr. Kemal; YETİŞ, Prof. Dr. Kâzım; BİRİNCİ, Prof. Dr. Necat. *Türk Dili ve Kompozisyon*, Bayrak Yay., İstanbul, 1996.